

**Рівненський державний
гуманітарний університет**

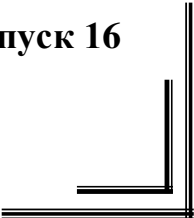

**Актуальні питання
психологічної науки**

**Альманах студентського наукового
товариства**

Випуск 16

Рівне - 2022

ББК 88

А 43

УДК 159.9

Актуальні питання психологічної науки: Альманах студентського наукового товариства. Рівне: РДГУ, 2022. Вип. 16. 120 с.

Головний редактор:

Ямницький В.М. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії РДГУ.

Редакційна колегія:

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Главінська О.Д. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Павелків В.Р. – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету РДГУ;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, академік АВШ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, директор Інституту психології та педагогіки РДГУ, перший проректор РДГУ;

Романюк В.Л. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;

Ставицька О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ.

Друкується за рішенням вченої ради РДГУ (протокол № 5 від 26 травня 2022 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

інтегральних ціннісних диспозицій (факторів). Результати нашого дослідження в цілому підтвердили структуру базових ціннісних типів Ш. Шварца. Виходячи з цього, можна припустити, що ціннісна структура особистості, визначена і описана Ш. Шварцом в рамках теорії динамічних відношень між ціннісними типами, виражає і підтверджує універсальний характер ціннісної структури особистості незалежно від її культурної і соціальної приналежності, що опосередковано знайшло своє підтвердження в результатах нашого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Bardi, A., & Schwartz, S.H.. Values and behavior: Strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 2003, 29, 1207-1220. <https://doi.org/10.1177/0146167203254602>
2. Карандашев, В.Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство, Санкт-Петербург, 2004.
3. Семків, І. І. Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу *Проблеми сучасної психології*, 2010, 10, 699-705.
4. Трухан, О.В. Психологічний аналіз життєвих цінностей студентів різних професійних напрямків *Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України*, 2010, 7, 713-726.
5. Schwartz, S.H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., and Harris, M. Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement, *Journal of Cross Cultural Psychology*, 2001, 32, 519-542. <http://dx.doi.org/10.1177/0022022101032005001>

ВИКОРИСТАННЯ ГРУПОВОГО ФОКУСОВАНОГО ІНТЕРВ'Ю ПРИ ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

**Савуляк Вікторія, старший викладач, РДГУ
Камінський Андрій, здобувач ОС «бакалавр», 4 курс, РДГУ
Чичук Юлія, здобувач ОС «бакалавр», 4 курс, РДГУ**

Опитування громадської думки з найрізноманітніших питань давно стали звичними реаліями нашого повсякденного життя. Значною мірою результати таких наукових – і не тільки – досліджень

використовуються всередині соціуму з метою визначення та формування найбільш ефективних шляхів суспільного розвитку.

Метою нашої роботи є аналіз можливості застосування окремих якісних методів соціально-психологічного дослідження для ефективнішого планування і реалізації соціальних проєктів для внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Одним із найпоширеніших якісних методів збору інформації, зокрема, і вивчення громадської думки, є групове фокусоване інтерв'ю, або фокус-група.

Метод фокус-груп, або ж глибоке групове інтерв'ю, відносять до так званих «гнучких» методів соціологічних і соціально-психологічних досліджень [2]. Ідея сфокусованих інтерв'ю виникла в середині ХХ століття у США. Їх передвісниками були так звані вільні інтерв'ю, які активно застосовувалися в американській соціології та психології наприкінці 30-х – початку 40-х років. У таких інтерв'ю заздалегідь задавалася загальна тематика бесіди і певне коло відкритих питань. Першим узагальненням, присвяченим власне сфокусованому груповому інтерв'ю, стала праця видатного американського соціолога Р. Мертонна «Фокусоване інтерв'ю», видана у 1956 р. На сьогодні у розвинених країнах «гнучкі» методи опитування (індивідуальні та групові інтерв'ю) є не тільки різновидом дослідницьких методик, але і галуззю індустрії, яка обслуговує функціонування інституцій ринку (маркетинг) та інститутів демократії (визначення змісту і форм реалізації різноманітних соціальних проєктів; аналіз і корекція політичних іміджів тощо).

Дослідження за допомогою фокус-груп – це ретельно спланований захід, що передбачає цикл послідовних дискусій. Вони проводяться задля того, щоби у неформальній і комфортній обстановці з'ясувати, як саме люди сприймають певний феномен, який цікавить дослідників. Цей метод допомагає краще зрозуміти, як люди ставляться до якоїсь проблеми, товару чи послуги, що про них думають. Дослідник створює у фокус-групі атмосферу вільного спілкування, яка заохочує учасників ділитися думками.

Респонденти мають більше свободи, ніж при традиційних варіантах проведення інтерв'ю, у виборі *форми* виразу своїх почуттів і думок щодо заданої теми. Цьому сприяє використання у ході проведення, окрім вербальних запитань, конкретних методичних прийомів, а саме: 1) *вільні та спрямовані асоціації*; 2) *завершення речень*; 3) *завершення малюнку*; 4) *аналогія* (наприклад, представлення товару чи його фірмового знаку в якомусь іншому вигляді, наприклад, у формі музики, тварини, поверхні тощо); 5) *персоналізація* (респондент

«перетворюється» у предмет чи явище); 6) *рольова гра*. Проводиться заради того, щоби «обіграти» відносини, висвітлити процес прийняття рішень; 7) *психологічний малюнок* – особливо ефективна невербальна техніка, коли респонденти використовують для вияву своїх відчуттів різноманітні кольори, форми і символи, що дозволяє докладніше описати те, що їх просять візуалізувати; 8) *ліплення з глини*; 9) *спрямовані мрії*. Використовуються з метою отримання «фотографії» емоційного життя товару чи фірмового знаку; 10) *колаж*. Колаж успішно провокує висловлювання та особливо ефективний тоді, коли вимагається розуміння так званих «базових» факторів, які визначають поведінку; 11) *«образ/відповідь»*. Респонденти маніпулюють великим набором матеріалу (стандартними малюнками, словами, фотографіями; найбільш ефективно – спеціально підібраними реальними зразками товару). Зазвичай респондентам пропонують проранжувати предмети за критеріями, наприклад, якості, престижності, вишуканості [3].

Мовне обговорення доволі невизначених питань займає багато часу, проте, може і не принести конкретних результатів, тоді як виконання наведених завдань та їх інтерпретація у короткий проміжок часу виявляють доволі повну і рельєфну картину всіх життєвих обставин респондентів, тих аспектів сприйняття навколишньої дійсності, що впливають на мотиви прийняття того чи іншого рішення.

Думки учасників взаємодії сприймаються не самі по собі, а у вербальному й невербальному контексті групової дискусії, адже учасники в ході обміну інформацією можуть не тільки змінювати власну думку, але й коригувати думки одне одного. Групова інтеракція, яка виникає в ході дискусії, дозволяє дослідникові одержати інформацію не просто про те, що думають учасники з приводу тієї чи іншої проблеми, а й про те, *чому* вони так думають. Ведучий (модератор) при цьому має бути слухачем водночас *безпристрасним*, приховуючи власні почуття у тому разі, коли їх зачепили якісь слова чи дії учасників, і *зацікавленим*, демонструючи здатність розуміти, готовність включитися в обговорення досвіду учасників групи. Модератор групи, котрий висловлює власну думку, часто отримує нещирі повідомлення чи виправдовування або ж взагалі гальмує перебіг дискусії в групі.

У процесі дискусії модератор пропонує підкріпити висловлювання фактами, виходячи з особистого досвіду учасників. Завдяки цьому висловлювання набувають більш-менш обґрунтованого характеру, і це дозволяє дослідникові робити висновки щодо мотивації суджень та дій респондентів.

Виникнення інтеракції в процесі фокусованого групового інтерв'ю також дозволяє розкрити більш глибокі підвалини психіки учасників – досвід співпереживання та групового сподівання. Одержати такий результат шляхом масового (поштового, телефонного, роздавального тощо) опитування майже неможливо.

Застосування групового фокусованого інтерв'ю також стимулює виникнення нових запитань, а предмет розмови може набувати несподіваних обрисів (у цьому виявляється гнучкість методу).

Отже, до головних переваг фокус-групи слід віднести:

1. Можливість відкрито і вільно викладати свою думку, генерувати свіжі ідеї, особливо якщо при проведенні дискусії використовується метод мозкової атаки.

2. Можливість для замовника брати участь у формуванні цілей і завдань дискусії, спостерігати за роботою групи, що викликає досить високу довіру до результатів її роботи. Ці результати замовник інколи починає використовувати в практичній роботі ще до отримання офіційного звіту.

3. Різноманітність напрямків використання даного методу.

4. Можливість вивчати респондентів, які у формальніших, структурованих ситуаціях не піддаються вивченню, не бажаючи, наприклад, брати участь в анкетуванні чи інтерв'ю.

На сьогодні виділяють такі основні підходи до організації інтерв'ю у фокус-групах: 1) традиції маркетингових досліджень, орієнтованих на споживача; 2) дослідження в академічному середовищі; 3) некомерційний і суспільний сектори (урядові установи, групи громадянськості, фонди); 4) партисіпаторні фокус-групи (дослідниками та учасниками є самі члени спільноти) [1].

Фокус-групи для державних і громадських організацій завжди проводяться із прикладними цілями. Результати використовуються надалі при розробці програм підготовки і проведення різноманітних кампаній, реалізації соціальних проектів (теми для прикладу: *попередження захворювань; підтримка грудного годування немовлят; навчання дорослих; потреби вірних релігійної організації; впровадження нових інструкцій і законів; пропозиції нових товарів і послуг* тощо).

Проведення таких фокус-груп за деякими характеристиками відрізняється від маркетингового та наукового фокусованого інтерв'ю. Такі групи менші за чисельністю (6-8 учасників), що сприяє більшій ґрунтовності обговорення. Головне завдання ведучого (модератора) – створення довірчої атмосфери, тому ним може бути не тільки кваліфікований фахівець, часто це – доброволець із необхідними

навичками з цієї ж спільноти, кого учасники поважають і кому довіряють.

Зазвичай робота в таких групах проходить доволі відкрито. Дослідники надають можливість учасникам та іншим членам спільноти ознайомитися з результатами і планом подальших дій. Хоча вживаються заходи для збереження конфіденційності кожного учасника, отримані дані доступні без обмежень всім зацікавленим особам.

На сьогоднішній день практично в усіх українських містах і містечках, де не було відкритих бойових дій, проживають внутрішньо переміщені особи з тих регіонів, повернення у які стане можливим не раніше, ніж через 3-6 місяців, або й пізніше. Отже, перед місцевими адміністраціями і громадами «мирних» регіонів постають завдання з облаштування більш комфортних, у тому числі – у психологічному сенсі, умов проживання і життєдіяльності, що неможливо зробити без з'ясування думки самих переміщених осіб. На нашу думку, проведення саме групових фокусованих інтерв'ю надасть можливість отримати необхідну інформацію для планування роботи і реалізації певних соціальних проектів.

Список використаних джерел:

1. Крюгер Р. А. Фокус-групи : практическое руководство. М. : Издательский дом «Вильямс», 2003. 252 с.
2. Методика проведення фокус-груп : методичні рекомендації для студентів спеціальності «журналістика» ВДПУ / укладач С. А. Лапшин. Вінниця : ВДПУ, 2016. 28 с.
3. Татаренко Д. Дослідницьке інтерв'ю : методичні рекомендації з організації та проведення дослідження. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2012. 40 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КІЛЬКІСНИХ І ЯКІСНИХ МЕТОДІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**Савуляк Вікторія, старший викладач, РДГУ,
Курыта Назарій, здобувач ОС «бакалавр», 4 курс, РДГУ,
Бабак Анна, здобувач ОС «бакалавр», 4 курс, РДГУ**

До 90-х років ХХ ст. *якісне* соціально-психологічне, соціологічне чи маркетингове дослідження лише іноді передувало емпіричним *кількісним* оглядам: надавало загальне уявлення про проблему, визначало

Зміст

Вступ	3
Артемова О. Психосоціальна допомога в умовах кризи	4
Бабак К. Роль прив'язаності у сприйманні романтичних взаємин чоловіками та жінками.....	6
Главінська О. Особливості психологічного супроводу призовників строкової служби.....	8
Романюк В. Механізм боротьби або втечі як модель поведінки: психофізіологічні та клінічні аспекти.....	9
Рудюк О. Ціннісні пріоритети суб'єктів освітнього процесу у вищій школі.....	13
Савуляк В., Камінський А., Чичук Ю. Використання групового фокусованого інтерв'ю при підготовці соціальних проєктів для внутрішньо переміщених осіб.....	16
Савуляк В., Курята Н., Бабак А. Порівняльний аналіз ефективності кількісних і якісних методів соціально-психологічних досліджень	20
Андрійчук М. Особистісно-професійне самовизначення у ранній юності	25
Апостол М. Основні напрямки вивчення самореалізації особистості у психологічній науці.....	27
Бабак А. Психологічні чинники виникнення інтернет-адикції в підлітковому віці	30
Байдак В. Волонтерська діяльність студентської молоді	33
Балаушко О. Психологічні особливості виникнення шкільної дезаптації у дітей молодшого шкільного віку.....	34
Вінярська М. Особистісне самовизначення студентів у освітньому процесі.....	36
Воробей О. Психологічні особливості дітей підліткового віку та їх урахування в педагогічному процесі	39
Гамчук М. Психокорекційна робота з батьками, які виховують дітей з особливими потребами.....	42
Грицюк К. Психологічні особливості подолання тривожності студентів-психологів в умовах війни	43
Гурінчук Д. Професійне самовизначення: теоретичний аналіз.....	46
Гуцало Д. Психологічні особливості соціально-психологічної адаптації вимушено переселених осіб	48
Дереженко С. Психокорекція соціально-психологічного клімату в групі підлітків.....	51
Зайчук О. Військові дії як чинник міжособистісного конфлікту в	

підлітковому віці	53
Касянчик Л. Емпіричне дослідження психологічних чинників девіантної поведінки дітей підліткового віку	56
Кобець Д. Проблема креативності в психологічній науці	58
Козенюк М. Співвідношення емоційного інтелекту та комунікативної компетентності студентської молоді	60
Козенюк М. Теоретичний аналіз проблеми комунікативної компетентності студентської молоді	64
Конончук А. Психологічні особливості розвитку юнацького віку	66
Крук Я. Психологічні чинники підвищеної агресивності у дітей молодшого шкільного віку	69
Куришко А. Психологічні чинники подолання інтернет-залежності у підлітків	71
Курята Н. Дослідження життєстійкості як умови професійного зростання студента психолога	73
Левандовська А. Психологічні дослідження емоційного інтелекту у сучасній науці	75
Микитюк В. Психологічні особливості прояву агресивної поведінки у підлітковому віці	78
Мельникович І. Психологічні особливості прояву тривожності у підлітковому віці	80
Мовчко О. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на виникнення депресивних станів	83
Осіпчук А. Особливості формування гендерної ідентичності особистості у підлітковому віці	85
Парчук Т. Емоційний інтелект як чинник саморегуляції студентської молоді	88
Подерня Н. Психологічні чинники успішної адаптації особистості у соціальному середовищі	93
Пшенична Л. Емпатія як чинник розвитку міжособистісних відносин	95
Радчук О. Вплив емоційного інтелекту на розвиток міжособистісних стосунків сучасної молоді	98
Романюк О. Психологічні особливості впливу емпатії на розвиток комунікативної компетентності студентів	100
Сова Я. Психологічні проблеми вимушених трудових мігрантів	102
Хома О. Психологічні підходи до вивчення феномену академічної прокрастинації у студентському віці	105
Хомюк І. Психологія конфлікту у сучасній науці	108
Цицюра Д. Експериментальне дослідження проявів булінгу в освітньому середовищі	111

Цицюра О. Самоактуалізація майбутніх психологів у процесі професійної підготовки	114
Шуріна В. Психологічна корекція комунікативних навичок студентів	116
Зміст	118

Електронне видання

Актуальні питання психологічної науки.
Альманах студентського наукового товариства

Випуск 16

Наукове редагування – доц. Романюк В.Л.
Відповідальний за випуск – проф. Воробйов А.М.

Формат 60x80/16. Гарнітура Times New Roman
Умовн. друк арк. 5,9.
